

УДК 339.5:339.9

Н. В. Тарасевич,

к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин,

Одеський національний економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2110-7320>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.8.148

РОЛЬ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

N. Tarasevych,

PhD in Economics, Associate Professor, Department

of International Economic Relations, Odesa National Economic University

THE ROLE OF UKRAINE IN INTERNATIONAL TRADE IN SERVICES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

У статті досліджено роль України у міжнародній торгівлі послугами в умовах глобалізації світової економіки. Визначено ключові тенденції розвитку експорту та імпорту послуг, місце України у структурі світового ринку послуг. Особливу увагу приділено трансформаційним процесам у сфері послуг, пов'язаним із розвитком інформаційних технологій. Встановлено, що важливу роль у формуванні конкурентних переваг України відіграють інформаційно-комунікаційні технології, транспортні і бізнес-послуги, які демонструють стабільну динаміку зростання. Проаналізовано вплив глобалізаційних процесів, міжнародної економічної інтеграції та сучасних викликів, зокрема економічної нестабільності та геополітичних ризиків, на розвиток зовнішньої торгівлі послугами. Виявлено основні проблеми, що стримують активну участь України у міжнародній торгівлі послугами, серед яких недосконалість інституційного середовища, обмеженість інвестиційних ресурсів та недостатній рівень розвитку інфраструктури. Обґрунтовано перспективні напрями підвищення конкурентоспроможності національного сектору послуг, зокрема через розвиток інновацій, поглиблення інтеграції у світові ринки, вдосконалення державної політики та стимулювання експорту послуг.

The article examines Ukraine's role in international trade in services in the context of ongoing globalization processes. The study identifies key trends in the development of exports and imports of services and determines Ukraine's position within the global services market. Particular attention is paid to structural changes in the service sector driven by digital transformation, technological advancement, and the growing importance of knowledge-intensive services. It is established that information technology services, transport, telecommunications, and business services play a crucial role in shaping Ukraine's competitive advantages and ensuring stable export growth.

The impact of globalization, economic integration, and external challenges, including economic instability and geopolitical risks, on the development of international trade in services is analyzed. The research highlights that despite significant potential, Ukraine's participation in global trade in services remains constrained by institutional weaknesses, insufficient investment support, and underdeveloped infrastructure.

The paper also emphasizes the importance of enhancing the competitiveness of the national service sector through innovation, digitalization, and the expansion of international cooperation. Strengthening regulatory frameworks and improving the business environment are identified as essential factors for increasing the efficiency of service exports.

Based on the analysis, promising development directions are outlined, including deeper integration into global markets, stimulation of high-value-added service exports, and the implementation of effective economic policies aimed at supporting sustainable growth. The findings can be used to improve strategic decision-making in the field of international economic relations and to foster Ukraine's integration into the global services economy.

Ключові слова: міжнародна торгівля послугами, глобалізація, ринок послуг, експорт послуг, імпорту послуг, конкурентоспроможність, економіка України, інтеграція у світову економіку.

Key words: international trade in services, globalization, services market, export of services, import of services, competitiveness, economy of Ukraine, global economic integration.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах глобалізації світової економіки міжнародна торгівля послугами набуває все більшого значення як один із ключових факторів економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності національних економік та інтеграції країн у глобальний економічний простір. Зростання ролі інтелектуальних, інформаційних та цифрових послуг зумовлює трансформацію структури світової торгівлі та формує нові можливості для України.

Водночас, попри наявність значного потенціалу у сфері експорту послуг, Україна стикається з низкою проблем, які обмежують її повноцінну участь у міжнародній торгівлі послугами. До них належать недосконалість інституційного середовища, недостатній рівень розвитку інфраструктури, обмежений доступ до фінансових ресурсів, а також вплив зовнішніх економічних і геополітичних чинників. Це ускладнює процес інтеграції України у світовий ринок послуг та знижує ефективність реалізації її конкурентних переваг. У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження ролі України у міжнародній торгівлі послугами, визначення ключових тенденцій її розвитку та обґрунтування напрямів підвищення конкурентоспроможності національного сектору послуг.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання розвитку міжнародної торгівлі послугами є предметом дослідження багатьох науковців. В українській науковій літературі загальні особливості міжнародної торгівлі послугами та основні тренди її розвитку розглядаються в широкому контексті глобальних еко-

номічних процесів, що відображено в дослідженнях таких учених, як О. Мельничук [1], І. Дернова [2], А. Шолом, Р. Коваленко [3], З. Шацька, А.Тесленко [4]. Вони приділяють увагу структурі зовнішньої торгівлі України, її інтеграції у світовий ринок послуг.

У наукових працях С. Радзівської [5], С. Таран, П. Яворський, Ю. Павицька, І. Омельченко, М. Бучко [6], Т. Зубко, Л. Данченко [7], І. Власенко [8] надані дослідження, спрямовані на оцінку участі України у міжнародній торгівлі послугами, зокрема у торгівлі з країнами Європейського Союзу, а також впливу євроінтеграційних процесів на розвиток національного сектору послуг. Окремі аспекти розвитку торговельних відносин України в умовах воєнного стану та трансформації експортно-імпортних потоків відображені у наукових працях О. Корицької, К. Давидчук [9], Н. Дуляби, А. Паліса, О. Дуляби [10]. Незважаючи на значну кількість досліджень, залишаються недостатньо розкритими питання комплексної оцінки ролі України у міжнародній торгівлі послугами в умовах глобалізації, що потребує подальшого наукового опрацювання.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідження ролі України у міжнародній торгівлі послугами в умовах глобалізації, аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі послугами, а також обґрунтування напрямів підвищення конкурентоспроможності національного сектору послуг на світовому ринку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах глобалізації міжнародна торгівля послугами відіграє дедалі вагомішу роль у формуванні національних економік

та інтеграції держав у світове господарство. Послуги стають не лише доповненням до торгівлі товарами, а й самостійним потужним чинником економічного зростання. Сектор послуг є одним із ключових компонентів національної економіки України, що формує значну частку валового внутрішнього продукту та забезпечує суттєві валютні надходження. Його розвиток зумовлений як глобальними тенденціями розвитку економіки, так і внутрішніми конкурентними перевагами, зокрема наявністю висококваліфікованих трудових ресурсів, активною інтеграцією українських підприємств у міжнародні ринки та здатністю бізнесу оперативного адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

У процесі еволюції національної економіки Україна поступово сформувала певні галузеві спеціалізації у сфері послуг, де має відносні конкурентні переваги, насамперед у сегментах інформаційно-комунікаційних технологій, транспортних і бізнес-послуг, які демонструють найбільш динамічні темпи розвитку та високий експортний потенціал. Експорт послуг з України за окремими видами наданий на рис. 1.

Дані свідчать про значну волатильність експорту послуг України у 2018—2024 рр., що зумовлено як глобальними (пандемія COVID-19), так і внутрішніми викликами (повномасштабна війна з 2022 р.). Упродовж 2018—2019 рр. спостерігалось зростання сукупного експорту послуг з 15,3 до 17,2 млрд.дол.США, що відображає сприятливу кон'юнктуру та розширення міжнародної торгівлі послугами. У 2020 році відбулося різке скорочення до 15,3 млрд.дол.США, що є прямим наслідком пандемії COVID-19 та обмежень у сфері мобільності та логістики. У 2021 році зафіксовано відновлення зростання до пікового значення 18,1 млрд.дол.США.

Починаючи з 2022 року спостерігається нове падіння до 16,1 млрд.дол.США, що пов'язано з воєнними діями та порушенням логістичних і виробничих ланцюгів. У 2023—2024 рр. відбувається часткове відновлення (15,9 та 16,6 млрд.дол.США відповідно), однак докризовий тренд зростання не відновлено повністю.

Що стосується структурних особливостей, то можна зазначити нерівномірність структури експорту послуг та домінування окремих компонентів. Транспортні послуги є найбільш волатильним компонентом: зростання спостерігається до 2019 року, потім різке скорочення у 2020 році, а також відновлення у 2021 році та зниження після 2022 року. Це відображає значну чутливість сектора до глобальних криз і воєнних ризиків. Комерційні та товарні послуги загалом характеризуються відносною стабільністю, але без чіткої тенденції до зростання після 2021 року. Туристичні послуги демонструють суттєве падіння у 2020 році та залишаються на достатньо низькому рівні у наступні роки, що пов'язано з обмеженнями мобільності та безпековою ситуацією. Інші комерційні послуги, зокрема ІТ, телекомунікаційні, фінансові, технічні та роялті-послуги, протягом усього періоду залишаються ключовою складовою, демонструючи стійке зростання з 6,2 до понад 10,4 млрд.дол.США. Навіть після початку повномасштабної війни у 2022 році цей показник залишився високим, майже без змін у 2023—2024 роках. Це свідчить про виняткову стійкість високотехнологічного сектору, особливо ІТ-послуг, який швидко адаптувався в умовах війни та зберіг присутність на міжнародному ринку; про поступову диверсифікацію сервісного експорту та зростання ролі професійних, ділових послуг.

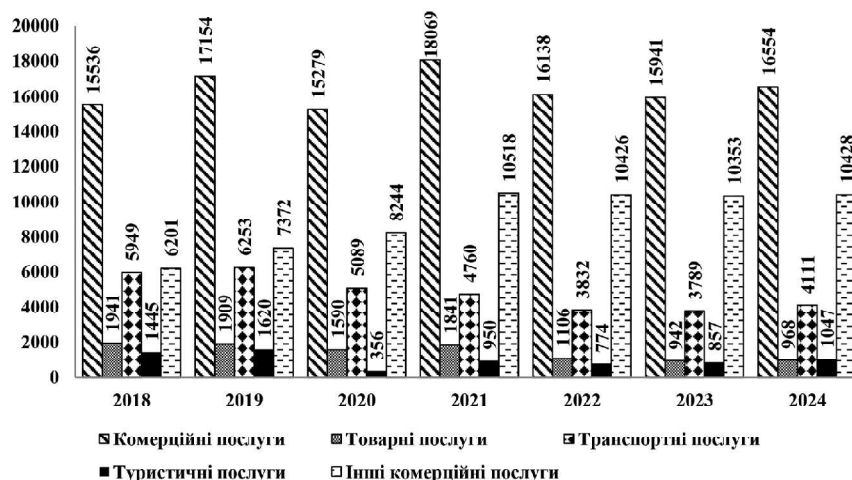

Рис. 1. Динаміка експорту послуг з України за видами, млн дол. США

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [11; 12].

Отже, експорт послуг України має виражену кризову чутливість, особливо до глобальних та безпекових шоків. При цьому структурна трансформація проявляється у зростанні частки "інших комерційних послуг", що свідчить про посилення ролі ІТ секторів та бізнес-послуг. Транспорт і туризм залишаються найбільш вразливими сегментами, тоді як більш диверсифіковані послуги забезпечують стабілізацію експорту в кризові періоди. Попри часткове відновлення у 2023—2024 рр., докризовий потенціал зростання експорту послуг поки не реалізовано.

Імпорт послуг в Україну упродовж 2018—2024 років зазнав суттєвих змін під впливом зовнішньоекономічних та геополітичних чинників (рис. 2). Протягом аналізованого періоду спостерігається нерівномірна динаміка розвитку сектору послуг із чітко вираженим спадом у 2020 році, що пов'язано з наслідками пандемії COVID-19.

У цей період зафіксовано зниження практично за всіма категоріями послуг, особливо у сфері туристичних послуг, які скоротилися до мінімального рівня. Одночасно транспортні та інші комерційні послуги також продемонстрували зниження, що свідчить про загальне уповільнення міжнародної мобільності та логістичних потоків. Починаючи з 2021 року, простежується відновлювальна динаміка, однак у 2022 році структура ринку зазнає суттєвих змін під впливом геополітичних факторів. Зокрема, обсяг комерційних послуг досягає пікового значення (24918), після чого спостерігається поступове зниження у 2023—2024 роках, що може свідчити про корекцію після різкого зростання та адаптацію до нових умов. Найбільш динамічне відновлення демонструють транспортні послуги, які після падіння у 2020 році

стабільно зростають і у 2024 році досягають максимального значення (3331), що відображає поступову нормалізацію логістичних ланцюгів. Натомість туристичний сектор залишається найбільш вразливим: навіть у 2024 році його показники суттєво нижчі за довоєнний рівень, що свідчить про тривалий вплив кризових факторів.

Міжнародна торгівля послугами є одним із ключових драйверів зовнішньоекономічної стійкості України, особливо в умовах трансформаційних криз, спричинених пандемією COVID-19 та повномасштабною військовою агресією РФ. У структурі сучасного експорту послуг України дедалі більшої ваги набувають інформаційно-комунікаційні, транспортні, ділові та цифрові сервіси, які забезпечують значну частину валютних надходжень і підтримують макроекономічну стабільність. Водночас розвиток цього сектору стримується комплексом взаємопов'язаних проблем структурного, інституційного та інфраструктурного характеру.

Логістичні та інфраструктурні обмеження. Одним із найбільш критичних викликів є порушення транспортно-логістичних ланцюгів, що різко загострилися після 2022 року. Руйнування портової інфраструктури, обмеження морських перевезень, перевантаження сухопутних коридорів та підвищення вартості транзиту суттєво ускладнили експорт послуг, пов'язаних із транспортним забезпеченням, а також опосередковано вплинули на цифрові та ділові сервіси, які залежать від стабільної логістики.

Бізнес-середовище зіткнулося з системними проблемами: нестачею координації логістичних маршрутів, затримками на кордонах, високими транзакційними витратами та недо-

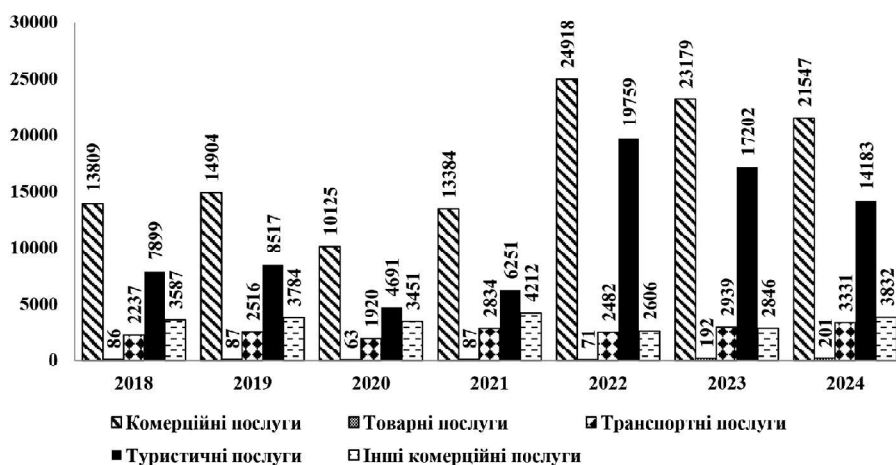

Рис. 2. Динаміка імпорту послуг в Україну за видами, млн дол. США

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [11; 12].

статнім рівнем митного спрощення. У сукупності ці фактори формують інституційні "вузькі місця", які знижують конкурентоспроможність українських послуг на міжнародних ринках та обмежують їх масштабування.

Інституційні та регуляторні бар'єри. Іншим суттєвим обмеженням є недосконалість інституційного середовища регулювання зовнішньої торгівлі послугами. До ключових проблем належать нестабільність нормативно-правової бази, надмірна адміністративна складність процедур зовнішньоекономічної діяльності, а також обмежений доступ суб'єктів господарювання до фінансових ресурсів, відсутність єдиного цифрового середовища для здійснення операцій у сфері торгівлі послугами, а також часткова невідповідність національних стандартів міжнародним регуляторним вимогам ускладнюють інтеграцію малого та середнього бізнесу у глобальні ланцюги створення вартості. Це, у свою чергу, стримує диверсифікацію експорту послуг і зменшує його інноваційну складову.

Проблеми цифрової та телекомунікаційної інфраструктури. Окремим системним бар'єром є деградація та нестабільність цифрової інфраструктури, спричинена воєнними діями. Пошкодження телекомунікаційних мереж, енергетичні перебої та обмеження доступу до інтернету негативно впливають на функціонування ключових секторів сфери послуг.

Зокрема, економічні наслідки руйнування цифрової інфраструктури проявляються через зниження продуктивності праці, скорочення зайнятості та уповільнення розвитку секторів електронної комерції, ІТ та стартап-екосистем.

Інформаційно-аналітичні обмеження. Додатковим бар'єром є недостатня якість та фрагментарність статистичного обліку міжнародної торгівлі послугами. Відсутність деталізованих, оперативних і стандартизованих даних ускладнює формування обґрунтованої державної політики, моніторинг структурних змін та оцінювання ефективності експортної підтримки. Це знижує якість стратегічного планування та обмежує можливості прогнозування розвитку сектору.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Оцінювання динаміки за окремими видами послуг дозволяє глибше зрозуміти трансформації в структурі експорту та споживання імпортованих послуг, а також економічну адаптацію країни до нових викликів. Структура імпор-

ту послуг в Україну засвідчує гнучкість економіки в умовах глобальних викликів. Після різкого падіння у 2020 році, викликаного пандемією, відбулося часткове відновлення, а з 2022 року — серйозне переформатування напрямів імпорту через війну, релокацію населення та зміну моделей споживання послуг. Структура експорту послуг з України демонструє зниження за більшістю напрямів у період кризи, але водночас вражаючу адаптацію певних галузей, зокрема сектору ІТ і високотехнологічних комерційних послуг. Попри втрати, експорт послуг лишається важливою складовою економіки України та джерелом валютних надходжень у складних умовах.

Отже, структура торгівлі послугами характеризується високою чутливістю до зовнішніх шоків, водночас демонструючи поступове відновлення та зміну галузевих пріоритетів у бік транспортних та окремих комерційних послуг. Подальший розвиток міжнародної торгівлі послугами в Україні визначається сукупністю взаємопов'язаних проблем, що охоплюють логістичну інфраструктуру, інституційне середовище, цифрову трансформацію та інформаційно-аналітичне забезпечення. Їхній кумулятивний вплив формує структурні обмеження для зростання експорту послуг та знижує адаптивність національної економіки до глобальних викликів.

Подолання зазначених проблем потребує комплексної державної політики, що передбачає модернізацію логістичної інфраструктури, цифровізацію процедур зовнішньої торгівлі, гармонізацію законодавства з міжнародними стандартами, а також посилення інституційної спроможності органів управління. Важливу роль у цьому процесі відіграє також співпраця з міжнародними партнерами, спрямована на відновлення інфраструктури та інтеграцію України у глобальні ринки послуг.

Література:

1. Мельничук О. Міжнародна торгівля послугами. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2020. № 4. С. 115—128. DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020\(111\)08](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020(111)08) (дата звернення: 20.03.2026).
2. Дернова І. Світовий ринок послуг: сучасний стан та тенденції розвитку. Економіка та суспільство. 2023. № 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-45> (дата звернення: 21.03.2026).
3. Шолом А., Коваленко Р. Структура та динаміка зовнішньої торгівлі послугами України. Економіка та суспільство. 2024. Випуск № 60.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-150> (дата звернення: 21.03.2026).

4. Шацька З. Я., Тесленко А. В. Конкурен-тоспроможність підприємств сфери послуг в умовах смарт-економіки. Ефективна економіка. 2024. № 9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.9.15> (дата звернення: 22.03.2026).

5. Радзієвська С.О. Торгівля послугами України з країнами ЄС в умовах функціонування угоди про поглиблену та всеохоплюючу ЗВТ. Управління змінами та інновації. 2023. № 7. С. 33—39. DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-7-5> (дата звернення: 24.03.2026).

6. Таран С., Яворський П., Павицька Ю., Омельченко І., Бучко М. Аналіз торгівлі послугами між Україною та ЄС в рамках ПВЗВТ. Київ: Київська школа економіки, 2021. 144 с. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/final-dcftaservices-2021-11-11.pdf> (дата звернення: 25.03.2026).

7. Зубко Т., Данченко Л. Євроінтеграція: виклики для зовнішньої торгівлі. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2023. № 3 (128). С. 4—13.

8. Власенко І.Г. Зовнішня торгівля послугами України та ЄС: проблеми та перспективи. Інноваційна економіка. 2025. № 1 (101). С. 51—57. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.-2025.1.6> (дата звернення: 25.03.2026).

9. Корицька О. І., Давидчук К. С. Зовнішня торгівля України в умовах воєнного стану: трансформації експортно-імпорتنних потоків. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2025. № 20. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-20-03-02> (дата звернення: 25.03.2026).

10. Дуляба Н., Палиса А., Дуляба О. Проблеми розвитку зовнішньої торгівлі України в умовах вітчизняних та світових соціально-економічних викликів. Економіка та суспільство. 2023. № 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-149> (дата звернення: 26.03.2026).

11. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 27.03.2026).

12. Експорт послуг України. URL: <https://me.gov.ua/view/76108863-4141-4040-80db-96ac042d1ba1> (дата звернення: 28.03.2026).

References:

1. Melnychuk, O. (2020), "International trade in services", *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, vol. 4, pp. 115—128. [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020\(111\)08](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020(111)08).

2. Dernova, I. (2023), "The global services market: current state and development trends", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 50. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-45>.

3. Sholom, A. and Kovalenko, R. (2024), "Structure and dynamics of Ukraine's foreign trade in services", *Ekonomika ta suspilstvo*, vyp. 60. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-150>.

4. Shatska, Z. Ya. and Teslenko, A. V. (2024), "Competitiveness of service enterprises in the smart economy", *Efektivna ekonomika*, vol. 9. <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.9.15>.

5. Radziievska, S.O. (2023), "Ukraine's trade in services with EU countries under the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement", *Upravlinnia zminamy ta innovatsii*, vol. 7, pp. 33—39. <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-7-5>. (Accessed 24 March 2026).

6. Taran, S., Yavorskyi, P., Pavytska, Yu., Omelchenko, I. and Buchko, M. (2021), *Analiz torhivli posluhamy mizh Ukrainoiu ta YeS v ramkakh PVZVT [Analysis of trade in services between Ukraine and the EU within the framework of the DCFTA]*, *Kyivska shkola ekonomiky*, Kyiv, Ukraine, available at: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/final-dcftaservices-2021-11-11.pdf> (Accessed 25 March 2026).

7. Zubko, T. and Danchenko, L. (2023), "European integration: challenges for foreign trade", *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, vol. 3 (128), pp. 4—13.

8. Vlasenko, I.H. (2025), "Foreign trade in services between Ukraine and the EU: problems and prospects", *Innovatsiina ekonomika*, vol. 1 (101), pp. 51—57. <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.1.6>.

9. Korytska, O. I. and Davydchuk, K. S. (2025), "Foreign trade of Ukraine under martial law: transformations of export-import flows", *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: ekonomika ta upravlinnia*, vol. 20. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-20-03-02>.

10. Duliaba, N., Palisa, A. and Duliaba, O. (2023), "Problems of development of foreign trade of Ukraine in the conditions of domestic and global socio-economic challenges", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-149>.

11. Official website of the State Statistics Service of Ukraine (2026), available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/>. (Accessed 27 March 2026).

12. Ministry of Economy of Ukraine (2022), "Export of Ukrainian services", available at: <https://me.gov.ua/view/76108863-4141-4040-80db-96ac042d1ba1> (Accessed 28 March 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 02.04.26

Процеженовано / Revised: 13.04.26

Схвалено до друку / Accepted: 21.04.26